

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ
μελών του Συλλόγου Δ.Π.
που εγκρίθηκαν κατά το Ακαδημαϊκό έτος 1996-1997

Γεώργιος Δ. Κατσής (Τομέας Κλασικής Φιλολογίας)
"Παράβασις" και θεατρική δράση. Η σχέση τους στην κωμωδία του
Αριστοφάνη (1997).

Στις εννέα από τις ένδεκα σωζόμενες σήμερα κωμωδίες του Αριστοφάνη συναντά κανείς μια μεγάλη ενότητα με ευδιάκριτη δομή, την *παράβαση*, κατά την οποία ο ποιητής απευθύνεται προς το κοινό διά του χορού. Από την έρευνα *εθεωρείτο* μέχρι προ τινος ως ξένο σώμα, σχεδόν ενοχλητική παρεμβολή στην κωμική δράση. Υπό το βάρος αυτής της παγιωμένης αντίληψης είχε αφεθεί ανεξέταστο το θέμα των ενδεχομένων σχέσεών της με την κωμωδία στην οποία ανήκει.

Στην παρούσα εργασία διερευνάται αυτή ακριβώς η σχέση. Αντιμετωπίζεται επίσης το ερώτημα κατά πόσο επηρεάζουν οι υφιστάμενες σχέσεις την εξέλιξη του δράματος και συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση και ερμηνεία της συγκεκριμένης κωμωδίας.

Το κυρίως σώμα της εργασίας διορθώνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο εξετάζονται οι κωμωδίες που ανήκουν στην β' περίοδο της αριστοφανικής παραγωγής: *Ορνίθες*, *Λυσιστράτη*, *Θεσμοφοριάζουσai*. Αυτή η διάταξη προτιμήθηκε, επειδή οι *παραβάσεις* των κωμωδιών αυτής της περιόδου είναι εμφανέστερα ενταγμένες στη θεατρική δράση. Στο δεύτερο μέρος εξετάζονται κατά χρονολογική σειρά οι *παραβάσεις* των κωμωδιών της α' περιόδου της αριστοφανικής παραγωγής και των *Βατράχων*. Στην τελευταία κωμωδία είναι γνωστό ότι ο ποιητής επανέρχεται σε χαρακτηριστικά παλαιότερων εποχών, δηλαδή σ' εκείνα των έργων της α' περιόδου, και για τον λόγο αυτό η *παράβαση* της εντάχθηκε σ' αυτό το μέρος της μελέτης.

Στην ΕΙΣΑΓΩΓΗ γίνεται αρχικά αναφορά σε παλαιότερες απόψεις, σύμφωνα με τις οποίες η *παράβασις* θεωρούνταν κατά την ερμηνεία της αρχαίας κωμωδίας ως μία ενότητα, μη δραματική, "έξω του δράματος" και αντιμετωπιζόταν ως τέτοια. Στη συνέχεια επιχειρείται να δοθεί μια ερμηνεία του φαινομένου. Διατυπώνεται λοιπόν η άποψη ότι ενδεχομένως η αριστοτελική κληρονομιά είναι εκείνη που μέσω της *Ποιητικής* έρριξε τη σκιά της στην *παράβαση*, μια και η αισθητική αξιολόγηση της τελευταίας υπόκειται στις ίδιες αρχές που υπόκειται κάθε μέρος μιας τραγωδίας, είναι ενότητα στην οποία δεν γίνεται μίμηση πράξεως και τέλος δεν ανταποκρίνεται στις αρχές του εικότος και αναγκαίου.

Στο ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ το ενδιαφέρον της έρευνας επικεντρώνεται όχι τόσο στο να αποδειχθεί η σχέση *παραβάσεως* και θεατρικής δράσεως, όσο στο να καταδειχθεί η συμβολή της *παραβάσεως* και της σχέσεώς της με την θεατρική δράση στην κατανόηση και ερμηνεία της κωμωδίας που την περιλαμβάνει. Ως γενικές διαπιστώσεις του πρώτου μέρους μπορούμε να αναφέρουμε τις εξής:

α') ότι οι ενταγμένες στη θεατρική δράση *παραβάσεις* δεν παύουν να έχουν τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά των *παραβάσεων*,

β') ότι η *παράβασις* που είναι ενταγμένη στη θεατρική δράση δεν αποτελεί απλώς και μόνο συνέχεια της δραματικής ροής, αλλά μια ενότητα στην οποία συναντάμε σημαντικά θέματα του έργου, καθοριστικά για την εξέλιξη της θεατρικής δράσεως και την κατάληξη της κωμωδίας.

γ') ότι στην *παράβαση* είτε θίγονται πλευρές των θεμάτων αυτών που δεν έχουν μέχρι τότε θιγεί (πρβλ. την κριτική προς τους άνδρες στις *Θεσμοφοριάζουσες*), είτε

αναμένει ο ποιητής να έχει αυξημένη απήχηση στο κοινό η παρουσίασή τους και από την *παράβαση* (πρβλ. το θέμα του διχασμού στη *Λυσιστράτη*).

Στο ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ το ενδιαφέρον στρέφεται προς τις *παραβάσεις* των έργων της α' περιόδου του αριστοφανικού έργου.

Από τη μελέτη και ερμηνεία των κειμένων της περιόδου αυτής προκύπτουν σε γενικές γραμμές τα ακόλουθα:

α') ο ποιητής, ο οποίος απευθύνεται προς τους θεατές στην *παράβαση* διά του χορού, έχει ορισμένα κοινά σημεία με τον (*Αχαρνής*, *Ιππής*) ή τους πρωταγωνιστές (*Σφήκες*) ή και με τον χορό (*Ιππής*),

β') στην *παράβαση* ο χορός εξακολουθεί να διατηρεί τον "δραματικό" του χαρακτήρα,

γ') η *παράβαση* αποβαίνει αποκαλυπτική για την αληθή ταυτότητα του χορού (*Νεφέλαι*), τον χαρακτήρα του, που μπορεί να παρουσιάζεται βελτιωμένος σε σχέση με το α' μέρος της κωμωδίας ή να βρίσκεται ανάμεσα σε δύο ακραίες συμπεριφορές του πρωταγωνιστή στη θεατρική δράση (*Σφήκες*),

δ') σημαντικά θέματα της θεατρικής δράσης και μοτίβα εμφανίζονται και στην *παράβαση*, κάποτε μάλιστα τα βλέπει υπό διαφορετική και ενδεχομένως ευρύτερη οπτική γωνία απ' ό,τι στη θεατρική δράση (*Αχαρνής*, *Ιππής*, *Σφήκες*, *Βάτραχοι*),

ε') θέματα της θεατρικής δράσης συσχετίζονται στην *παράβαση* με τις συνθήκες ανταγωνισμού υπό τις οποίες διεξάγονται οι δραματικοί αγώνες (*Ειρήνη*),

ς') στην *παράβαση* διευκρινίζεται η στάση χαρακτήρων έναντι θεμάτων και καταστάσεων που θίγονται στη θεατρική δράση (*Βάτραχοι*).

Από τη μελέτη προκύπτει ότι η *παράβαση* συνδέεται οργανικά, άλλοτε εμφανέστερα και άλλοτε λιγότερο εμφανώς, με την κωμωδία στην οποία ανήκει. Αποδεικνύεται ότι η επιδίωξη του ποιητή να τη σχετίζει με τη θεατρική δράση είναι συνεχής και δεν εμφανίζεται μόνο στα μεταγενέστερα έργα του. Η εργασία καταλήγει με την επισημάνση ότι η *παράβαση* δεν μπορεί επ' ουδενί να αγνοηθεί κατά την ερμηνεία της κωμωδίας που την περιλαμβάνει.

Αντώνιος Δ. Παναγιώτου (Τομέας Βυζαντινής Φιλολογίας)
Νικήτας Μυρσινιώτης είτα Μητροπολίτης Ρόδου Νείλος,
 (Αθήνα 1997).

Στην αρχή της διατριβής αυτής διαχωρίζεται ο Μητροπολίτης Ρόδου Νείλος, Χίος την καταγωγήν, από τους άλλους ομωνύμους του λογίους της εποχής Νείλον Διασωρηνόν, Νείλον Σωζοπόλεως, Νείλον Δαμηλά, πράγμα που δεν είχε γίνει μέχρι τώρα. Έτσι, υπήρχε μεγάλη σύγχυση γύρω από το πρόσωπο του Μητροπολίτου Ρόδου Νείλου.

Εν συνεχεία ταυτίζεται ο Νείλος προς τον υμνογράφο της εποχής Νικήτα Μυρσινιώτη με βάση τα ιστορικά στοιχεία και τη χειρόγραφη παράδοση. Σε επόμενο κεφάλαιον εκδίδεται για πρώτη φορά η ακολουθία του Αγίου Φανουρίου, έργον και αυτή του Μητροπολίτη Νείλου αφού ο Νείλος είναι ο πρώτος που ανεύρε στα ερείπια ναού της Ρόδου την εικόνα του αγίου Φανουρίου.

Επίσης στην διατριβή εκδίδονται ορισμένα μικρά υμνογραφικά κείμενα του Νείλου.

Στο τελευταίο μέρος της διατριβής περιγράφονται και εκτίθενται περιληπτικά όλα τα έργα εκδεδόμενα και ανέκδοτα του Νείλου Ρόδου. Θα πρέπει ακόμη να προσθέσουμε ότι γίνεται στη διατριβή η ορθή χρονολογική τοποθέτηση της παρουσίας και της δράσεως του Νείλου στη Ρόδο αφού μέχρι τώρα υπήρχαν πολλές διαφορές ως προς τον χρόνο της ζωής και της δράσεώς του.